

**แนวทางการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสาย
ต่างประเทศในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี**
**Guidelines for Promoting of Buddhist Propagation by Overseas Dhammaduta
Bhikkhus in the Federal Republic of Germany**

¹พระมหากิตติศักดิ์ กลยามชโย (ยอดทองกลาง), ²พระมหาไพฑูรย์ ปนตนนโ
และ ³พระสิทธิวัชรบัณฑิต (ปัจจนตเสโน)

¹Phramaha Kittisak Kalayanachayo (Yodthonglang),

²Phramaha Paitoon Pantanando, and ³Phra Sitthiwacharabhandit (Paccantaseno)

^{1,2,3}วิทยาลัยพระธรรมทูต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2,3}Dhammaduta College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

¹Corresponding Author's Email: Phramahakittisakkalayanachayo@gmail.com

Received: August 23, 2025; **Revised:** October 12, 2025; **Accepted:** December 4, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป 2) เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไปของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านการวิเคราะห์ SWOT ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในเยอรมนีพบว่า จุดแข็งคือความเชี่ยวชาญภาษา ความเข้าใจวัฒนธรรมตะวันตก การศึกษาสูง และเครือข่ายพระสงฆ์ไทย จุดอ่อนคือจำนวนพระธรรมทูตจำกัด ระยะเวลาปฏิบัติงานสั้น งบประมาณไม่เพียงพอ โอกาสประกอบด้วย ความสนใจปฏิบัติสมาธิ การแสวงหาจิตวิญญาณ และเทคโนโลยีดิจิทัล อุปสรรคคือการแข่งขันกับศาสนาอื่น อดีตต่อพระพุทธศาสนา และระบบราชการซับซ้อน จำเป็นต้องวางแผนกลยุทธ์เพื่อใช้ประโยชน์จากศักยภาพให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด 2) กระบวนการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พระธรรมทูตสายต่างประเทศในเยอรมนี ได้ใช้กระบวนการเป็นระบบสี่ด้าน คือ การวางแผน ครอบคลุมการวิเคราะห์สถานการณ์และออกแบบหลักสูตร การปฏิบัติ ได้แก่ จัดตั้งศูนย์ธรรมและดำเนินพิธีกรรม การตรวจสอบ โดยประเมินผลและติดตามผลกระทบ และการปรับปรุง ผ่านการพัฒนาหลักสูตรและใช้เทคโนโลยี เป็นวงจรต่อเนื่องเพื่อการเผยแผ่ที่มีประสิทธิภาพ 3) แนวทางการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ดำเนินการผ่านสี่ด้านหลัก ด้านผู้ส่งสารมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพพระธรรมทูต เสริมความเชี่ยวชาญภาษาและเทคโนโลยี พัฒนาความเข้าใจวัฒนธรรมเยอรมัน ด้านสารเน้นพัฒนาเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมท้องถิ่น แพลตฟอร์ม สร้างหลักสูตรเป็นระบบ ด้านช่องทางการสื่อสารครอบคลุมการพัฒนาเว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย แอปพลิเคชัน พอดแคสต์ และยูทูบ ด้านผู้รับสารมุ่งเน้นการแบ่งกลุ่มเป้าหมาย พัฒนากลยุทธ์เข้าถึงคนรุ่นใหม่และผู้สูงอายุ สร้างโปรแกรมเฉพาะอาชีพ เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทสากลมีประสิทธิภาพสูงสุด

คำสำคัญ: แนวทาง; การเผยแผ่; พระธรรมทูต; สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

Abstract

This research article aims to 1) study the general conditions, 2) examine the processes for promoting the propagation of Buddhism by Dhammaduta Bhikkhus, and 3) propose approaches for promoting the propagation of Buddhism by foreign Dhammaduta Bhikkhus in the Federal Republic of Germany. This study employed qualitative research methodology, collecting data through in-depth interviews with 18 key informants (monks and individuals). Data were analyzed descriptively, systematically organized and classified. The research findings revealed that: 1) General conditions of Buddhist propagation: SWOT analysis of Buddhist propagation by Dhammaduta Bhikkhus in Germany showed that strengths include language expertise, understanding of Western culture, higher education, and networks of Thai monks. Weaknesses include limited number of Dhammaduta Bhikkhus, short service periods, and insufficient budget. Opportunities comprise interest in meditation practice, spiritual seeking, and digital technology. Threats include competition with other religions, prejudice against Buddhism, and complex bureaucratic systems. Strategic planning is necessary to maximize potential and opportunities for optimal effectiveness. 2) Processes for promoting Buddhist propagation by foreign Dhammaduta Bhikkhus in the Federal Republic of Germany: Foreign Dhammaduta Bhikkhus in Germany employ a systematic four-aspect process: planning, covering situation analysis and curriculum design; implementation, including establishing Dhamma centers and conducting ceremonies; monitoring through evaluation and impact tracking; and improvement through curriculum development and technology utilization as a continuous cycle for effective propagation. 3) Approaches for promoting Buddhist propagation by foreign Dhammaduta Bhikkhus in the Federal Republic of Germany: Implementation through four main aspects: sender-focused development of Dhamma missionary potential, enhancing language and technology expertise, and developing understanding of German culture; message-focused development of culturally appropriate content, scripture translation, and systematic curriculum creation; communication channels covering website development, social media, applications, podcasts, and YouTube; and receiver-focused target group segmentation, developing strategies to reach youth and elderly, creating profession-specific programs to maximize the effectiveness of Buddhist propagation in the international context.

Keywords: Guidelines; Propagation; Dhammaduta Bhikkhus; Federal Republic of Germany

บทนำ

พระพุทธดำรัสในวันที่ส่งพระพุทธสาวกหกสิบองค์ออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคแรกความว่า “จรถ ภิกขเว จาริกัม พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानัม มา เกน เทว อคมิตถ เทเสถ ภิกขเว ธมฺมํ อาทิกฺขฺยาณ มฺขเมกฺขฺยาณํ ปรีโยสานกฺขฺยาณํ สาทถํ สพฺพญฺชนํ เกวลปรีฎฺณณํ ปรีสุทฺธิํ พรหมจฺริยํ ปกาเสถ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: วิ.มหา (ไทย); 4/32/39) “ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงเที่ยวจาริกเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปร่วมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ ครบบริบูรณ์ บริสุทธี” นี่คือนโยบาย ในการส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนาเป็นครั้งแรกของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า หลังจากได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว พระสาวกผู้ไปปฏิบัติหน้าที่นี้ ในกาลต่อมาเรียกว่า “พระศาสนทูต” “พระสมณทูต” หรือ “พระธรรมทูต” ซึ่งหมายถึงผู้ทำหน้าที่จาริกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ต่าง ๆ ทั้งใกล้และไกล ทั้งในและต่างประเทศ เนื่องจากว่า “ศาสนา” เป็นระบบความเชื่อที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม สังคมจำเป็นต้องมี ศาสนา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจและเป็นสื่อช่วยประสานคนในสังคมเข้าด้วยกัน ศาสนาจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในสังคมอิทธิพลของศาสนาจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการวางรากฐานทั้งทางด้านจารีต ประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้นรวมทั้งเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตและวิถีคิดของผู้คนในสังคมให้รู้จักเสริมสร้างชีวิตอย่างมีสาระและมีค่าสูงสุดตามบทบัญญัติและจุดหมายของศาสนาที่ตนนับถือพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประเภทเทวนิยม (ATHEISM) ซึ่งเกิดจากความพากเพียรพยายามของมนุษย์คือ พระพุทธเจ้า ที่ได้ทรงศึกษาค้นคว้าสัจธรรมเพื่อแก้ปัญหาชีวิตทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม จนประสบผลสำเร็จและได้ทรงนำสิ่งที่ค้นพบออกเผยแผ่แก่ชาวโลก กระทั่งประดิษฐานและเผยแพร่ออกไปอย่างกว้างขวาง การประดิษฐานและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคแรก ได้อาศัยบทบาทของพระพุทธเจ้า และพระสาวกร่วมสมัยพุทธกาล โดยวิธีการต่าง ๆ แต่มีจุดหมายในการเผยแผร์เช่นเดียวกัน คือดำเนินตามพุทธนโยบายดังได้กล่าวข้างต้น แม้พระพุทธเจ้า ได้เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระสาวกทั้งหลายก็ได้ดำเนินตามพุทธปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ทั้งโดยส่วนตัวและเป็นหมู่คณะโดยเฉพาะ ในรัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช (ครองราชย์ พ.ศ. 218) มีการส่งพระธรรมทูตไปประกาศพระพุทธศาสนา 9 สายคือ

1. พระมัชฌิมติกเถระ ไปแคว้นแคชเมียร์ และคันธาระ (บริเวณแคว้นแคชเมียร์ ในปัจจุบัน)
2. พระมหาเทวเถระ ไปมทิสสกมณฑล (ทางทิศใต้ของแม่น้ำโคธาวารี ได้แก่ ไมซอร์ ในปัจจุบัน)
3. พระรักขิตเถระ ไปนวนวาสิประเทศ (เขตกษัตริย์ เมืองมุมไบ (MUMBAI=BOMBAY) ในปัจจุบัน)
4. พระโยนกธัมมรักขิตเถระ ไปอปรินตชนบท (อยู่ริมฝั่งทะเลอาระเบีย ทิศเหนือของเมืองมุมไบ)
5. พระมหาธัมมรักขิตเถระ ไปมหาวิญญูประเทศ (รัฐอันธรประเทศ ในปัจจุบัน)
6. พระมหารักขิตเถระ ไปโยนกประเทศ (เขตแดนปากเตรียน ในเปอร์เซีย ปัจจุบัน)
7. พระมัชฌิมเถระ ไปหิมวันตประเทศ (ประเทศเนปาล ปัจจุบัน)
8. พระโสณเถระ และพระอุตตระเถระ ไปสุวรรณภูมิ (บริเวณไทย และพม่า ในปัจจุบัน)
9. พระมหินทเถระ ไปลังกา (ประเทศศรีลังกาในปัจจุบัน)

ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่าพระธรรมทูตในชมพูทวีปเริ่มมีบทบาทเป็นรูปธรรมที่เด่นชัด ในการไปประกาศ พระพุทธศาสนาในดินแดนในชมพูทวีปจึงถือว่าเป็นพระธรรมทูตรุ่นบุกเบิกในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในต่างแดน จากการศึกษาที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงส่งพระธรรมทูตไปประกาศพระศาสนาใน ดินแดนต่าง ๆ ทำให้โลกได้รับมรดกทางวิญญาณอันล้ำค่ายิ่ง โดยเฉพาะสายพระโสมนัสและพระอุตรเถระ ผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติความเป็นพระธรรมทูต ทั้งด้านสมณะและวิปัสสนา ได้เดินทางมายังสุวรรณภูมิ ได้แก่ ประเทศไทยปัจจุบัน มีเมืองนครปฐมเป็นประจักษ์พยานคราวครั้งยังเป็นอาณาจักรทวารวดีกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทยนับแต่ยุคนั้น ประมาณ พ.ศ.300 และมีการสืบสานพระพุทธศาสนา เรื่อยมาจวบจนปัจจุบัน “พระธรรมทูต” ในความหมายภาพกว้าง ได้แก่ผู้นำธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้าไปสู่ ประชาชน ทั้งใกล้และไกล ทั้งในประเทศและต่างประเทศ อาจเป็นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ก็ได้ นอกจากนี้ยังมีคำ ว่า “พระธรรมกลี” “พระธรรมจาริก” ที่สามารถใช้ในความหมายทำนองเดียวกันกับ “พระศาสนาทูต” “พระ สมณทูต” หรือ “พระธรรมทูต” ดังระบุไว้เบื้องต้น (พระธรรมทูตในต่างประเทศ (ธรรมยุติ), 2567)

ประเทศเยอรมนีมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นสหพันธ์รัฐในรูปแบบ สาธารณรัฐแบบรัฐสภาในภูมิภาคยุโรปกลาง มีรัฐองค์ประกอบทั้งหมด 16 รัฐ มีพื้นที่ 357,569 ตาราง กิโลเมตร และมีประชากรประมาณ 84 ล้านคน ซึ่งถือเป็นประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในสหภาพยุโรป และ มากที่สุดเป็นอันดับสองในทวีปยุโรปรองจากรัสเซีย มีเมืองหลวงคือกรุงเบอร์ลิน และยังเป็นเมืองที่มีประชากร มากที่สุดในประเทศ มีศูนย์กลางทางเศรษฐกิจอยู่ที่แฟรงก์เฟิร์ต และภูมิภาคที่มีขนาดใหญ่ที่สุดคือรัฐ เยอร์มนีมีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเชิงเสรีภาพและรัฐสวัสดิการ มีพรมแดนทางทิศเหนือติด ทะเลเหนือ เดนมาร์ก ละครทะเลบอลติก ทิศตะวันออกติดโปแลนด์และเช็กเกีย ทิศใต้ติดออสเตรียและสวิตเซอร์ แลนด์ ทิศตะวันตกติดฝรั่งเศส ลักเซมเบิร์ก เบลเยียม และเนเธอร์แลนด์

ส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ (ประมาณ 66.8 %) และจากการสำรวจประชากรเยอรมันมากกว่า 10,000 กลุ่มในปี พ.ศ. 2549 พบว่า มีคนที่ไม่มีความเชื่อ (Non-Religious) หรือผู้ที่ไม่เชื่อเรื่องการเมืองของพระ เจ้า (Atheists) อยู่ถึง 29.6 % คิดเป็น 24,000,000 คน หรือ 1 ใน 4 ของประชากรทั้งหมด ศาสนาอิสลาม เป็นศาสนาที่ใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศ ในการสำรวจสำมะโนประชากรปี 2011 1.9% ของประชากรสำ มโน (1.52 ล้านคน) นับถืออิสลาม ชาวมุสลิมส่วนใหญ่เป็นชาวซุนนีและอาเลวีจากตุรกี ศาสนาอื่นมีประชากร น้อยกว่าหนึ่งเปอร์เซ็นต์ของประชากรเยอรมนีทั้งหมดสำหรับพุทธศาสนิกชนชาวพุทธในประเทศเยอรมนีนั้น จากสำรวจในปี พ.ศ. 2549 พบว่ามีประมาณ 230,000 คน มีองค์กรทางพระพุทธศาสนาประมาณ 661 องค์กร และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ (กัลยาณมิตร, 2567) ประเทศเยอรมนีนี้ จัดได้ว่าเป็นปฏิรูปเทศ ประเทศอันสมควรในการที่จะประกาศพระศาสนา มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน มีผู้คนหลากหลาย เชื้อชาติ รวมถึงชาว อาเซียน ทำให้เกิดลักษณะทางสังคมที่ซับซ้อน ต้องการสิ่งที่เป็นสถานที่รวมจิตใจ สำหรับ พุทธศาสนิกชนที่มาจากทุกเชื้อชาติ รวมถึงชาวไทยและชาวท้องถิ่นด้วย นักเรียนที่ไปศึกษาในมหาวิทยาลัย คน ที่มาทำงาน คนที่มีครอบครัวที่เยอรมนีนี้เอง นับวันยิ่งเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ปัจจุบันมีวัดไทยและสำนักสงฆ์ที่ ตั้งอยู่ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนี้ จำนวน 68 แห่ง

พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นศาสนาของโลก จึงเหมาะที่จะปักหลักเผยแผ่ที่ประเทศเยอรมนีได้อย่างมั่นคง แต่ก็ยังขาดการส่งเสริมขาดการแนะนำขาดการบูรณาการ เพราะฉะนั้นจึงเป็นประเด็นที่ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงแนวทางในการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ตลอดจนศึกษาหลักธรรมในการเผยแผ่และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อเสนอวิธีการและแนวทางการแก้ไขปัญหาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ให้มีแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้เป็นที่สนใจแก่พุทธศาสนิกชนยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี
2. เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี
3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเนื้อหาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารแนวคิดทฤษฎี หนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องที่แสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี 1) ศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไปการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยการวิเคราะห์ SWOT ใน 4 ด้าน คือ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค 2) ศึกษากระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งได้แก่ PDCA มี 4 ด้าน ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ การปรับปรุงการดำเนินการ 3) แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี 4 รูปแบบ คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร ผู้รับสาร

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม/พื้นที่กรณีศึกษา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอน การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ในประเด็นที่เกี่ยวกับสภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บภาคสนามมาจัดทำข้อมูล เพื่อทำการวิเคราะห์ โดยใช้

แนวคิดทฤษฎีเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยจำแนกตามความมุ่งหมายของการวิจัย และนำเสนอข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัยโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย จำนวน 5 รูป กลุ่มตัวแทนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จำนวน 4 รูป กลุ่มตัวแทนประชาชนกรรมากรวัดในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จำนวน 7 คน และกลุ่มตัวแทนนักวิชาการทางพระธรรมทูต จำนวน 2 รูป รวมทั้งสิ้น 18 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ 1) ศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารแนวคิดทฤษฎี หนังสือ รายงานการวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ 2) นำความรู้ที่ได้รับมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการที่จะสร้างเครื่องมือในการวิจัย เครื่องมือที่เป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ 3) กำหนดวัตถุประสงค์ในการที่จะสร้างเครื่องมือเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบ 4) ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ 5) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อที่ปรึกษาวิจัยเพื่อขอรับคำชี้แนะและนำมาดำเนินการปรับปรุงแก้ไข 6) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อคณะผู้เชี่ยวชาญเพื่อรับการตรวจสอบและนำมาดำเนินการปรับปรุงแก้ไข 7) จัดพิมพ์เครื่องมือฉบับสมบูรณ์ที่เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล และการปฏิบัติกรวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้คณะผู้วิจัยจึงได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่หนึ่ง เป็นขั้นตอนการเตรียมการสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้ 1) ทำการนัดหมายวันเวลาที่จะไปขอสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2) ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระธรรมทูต 3) ส่งหนังสือและแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญล่วงหน้าอย่างน้อย 7 วัน 4) เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ ระยะที่สอง เป็นขั้นตอนการดำเนินการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้ 1) แนะนำตัวผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสร้างความคุ้นเคย 2) แจ้งวัตถุประสงค์ของการมาสัมภาษณ์ และอธิบายลำดับขั้นตอนในการสัมภาษณ์ 3) ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการใช้เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูป ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ เพื่อใช้อ้างอิงในการสรุปผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงเอกสาร และเชิงคุณภาพ คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยคณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Context Content Analysis Technique) และสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งเป็นสภาพทั่วไปของสภาพทั่วไปของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทำให้ทราบถึงปัญหาสาเหตุและปัจจัยที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. ด้านจุดแข็ง คือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ประกอบด้วย ความเชี่ยวชาญด้านภาษา ความเข้าใจวัฒนธรรมตะวันตก การศึกษาระดับสูง ประสบการณ์การสอนและเทศนา และเครือข่ายพระสงฆ์ไทยในยุโรป

2. ด้านจุดอ่อน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ประกอบด้วย ข้อจำกัดด้านจำนวนพระธรรมทูต ระยะเวลาการปฏิบัติงานที่จำกัด ข้อจำกัดด้านงบประมาณ การขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาบุคลากร และความท้าทายด้านความแตกต่างวัฒนธรรม

3. ด้านโอกาส การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ประกอบด้วย ความสนใจในการปฏิบัติสมาธิและการดูแลสุขภาพจิต แนวโน้มการแสวงหาจิตวิญญาณและความหมายในชีวิต การยอมรับและการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความสนใจในปรัชญาตะวันออกและการเรียนรู้วัฒนธรรมเอเชีย และการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลและการสื่อสารออนไลน์

4. ด้านอุปสรรค การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ประกอบด้วย การแข่งขันกับศาสนาและกิจกรรมทางจิตวิญญาณอื่นๆ อคติและความเข้าใจผิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ความซับซ้อนของระบบราชการและกฎระเบียบ ความไม่มั่นคงทางการเมืองและการเพิ่มขึ้นของกลุ่มขวาจัด และภาวะภาษีและค่าใช้จ่ายที่สูงในการดำเนินงาน

สรุปได้ว่า สรุปผลของการวิเคราะห์ SWOT ประกอบด้วย จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งเป็นสภาพทั่วไปของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทำให้ทราบถึงปัญหาสาเหตุและปัจจัยที่สำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีตามหลักการบริหาร PDCA

1. ด้านการวางแผน การวิเคราะห์สถานการณ์พระพุทธศาสนาในเยอรมนี การกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจในการเผยแผ่ การสำรวจและประเมินทรัพยากรที่มีอยู่ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และการวางแผนหลักสูตรและเนื้อหาการเผยแผ่

2. ด้านการลงมือปฏิบัติ การจัดตั้งศูนย์พระพุทธศาสนาและสถานปฏิบัติธรรม การจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาเป็นประจำ การจัดพิธีกรรมและกิจกรรมทางศาสนาประจำจัดพิธีสวดมนต์ การอบรมการปฏิบัติสมาธิและวิปัสสนา และการพัฒนาและผลิตสื่อการเผยแผ่

3. ด้านการตรวจสอบ การตรวจสอบการบรรลุเป้าหมายการเผยแผ่ การสำรวจความพึงพอใจและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย การประเมินคุณภาพการจัดกิจกรรมและการให้บริการ การติดตามผลกระทบต่อชุมชนและสังคม และการตรวจสอบประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร

4. ด้านการปรับปรุงแก้ไข การปรับปรุงหลักสูตรและเนื้อหาการเผยแผ่ การพัฒนาทักษะและความสามารถของพระธรรมทูต การปรับปรุงกลยุทธ์การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย การปรับปรุงระบบการจัดการและบริหารงาน และการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล

สรุปได้ว่า กระบวนการแนวทางการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในเยอรมนีประกอบด้วยสี่ด้านที่เป็นวงจรต่อเนื่อง ด้านการวางแผน เริ่มจากการวิเคราะห์สถานการณ์พระพุทธศาสนาในเยอรมนี กำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจ ประเมินทรัพยากรที่มีอยู่ ระบุกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และวางแผนหลักสูตรการเผยแผ่ ด้านการปฏิบัติตามแผน ดำเนินการจัดตั้งศูนย์พระพุทธศาสนาและสถานปฏิบัติธรรม จัดการเรียนการสอนเป็นประจำ จัดพิธีกรรมและกิจกรรมทางศาสนา อบรมการปฏิบัติสมาธิและวิปัสสนา รวมทั้งผลิตสื่อการเผยแผ่ ด้านการตรวจสอบ ประเมินการบรรลุเป้าหมาย สำรวจความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมาย ประเมินคุณภาพการจัดกิจกรรม ติดตามผลกระทบต่อชุมชน และตรวจสอบประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร ด้านการปรับปรุงแก้ไข ปรับปรุงหลักสูตรและเนื้อหา พัฒนาทักษะพระธรรมทูต ปรับกลยุทธ์การเข้าถึงเป้าหมาย พัฒนาระบบบริหารงาน และเพิ่มการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ด้านผู้ส่งสาร ประกอบด้วย การพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านภาษาและการสื่อสาร การเสริมสร้างความรู้ด้านเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล การส่งเสริมการศึกษาต่อและการวิจัย การพัฒนาความเข้าใจด้านวัฒนธรรมและสังคมเยอรมัน และการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการและภาวะผู้นำ

2. ด้านสาร ประกอบด้วย การพัฒนาเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมเยอรมัน การแปลและดัดแปลงคัมภีร์และตำราสำคัญ การสร้างหลักสูตรและโปรแกรมการเรียนรู้ที่เป็นระบบ การพัฒนาสื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีการเรียนรู้ และการสร้างเนื้อหาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

3. ด้านช่องทางการสื่อสาร ประกอบด้วย การพัฒนาเว็บไซต์และแพลตฟอร์มออนไลน์หลัก การใช้โซเชียลมีเดียอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การพัฒนาแอปพลิเคชันมือถือเฉพาะสำหรับการปฏิบัติธรรม การจัดรายการพอดแคสต์และสื่อเสียงเป็นระยะ และการสร้างช่องทางยูทูบและเนื้อหาวิดีโอที่หลากหลาย

4. ด้านผู้รับสาร ประกอบด้วย การวิเคราะห์และแบ่งกลุ่มเป้าหมายอย่างเป็นระบบ การพัฒนากลยุทธ์เข้าถึงคนรุ่นใหม่และเยาวชน การสร้างโปรแกรมเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ การพัฒนาโปรแกรมสำหรับกลุ่มอาชีพเฉพาะ และการสร้างความเข้าใจกับชุมชนผู้ย้ายถิ่นฐานและชาวต่างชาติ

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในแนวทางการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีประกอบด้วย จุดแข็ง ดังนี้คือ ความเชี่ยวชาญด้านภาษา ความเข้าใจวัฒนธรรมตะวันตก การศึกษาระดับสูง ประสบการณ์การสอนและเทศนา และเครือข่ายพระสงฆ์ไทยในยุโรป จุดอ่อน ดังนี้ คือ ข้อจำกัดด้านจำนวนพระธรรมทูต ระยะเวลาการปฏิบัติงานที่จำกัด ข้อจำกัดด้านงบประมาณ การขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาบุคลากร และความท้าทายด้านความแตกต่างวัฒนธรรม โอกาส ดังนี้ คือ ความสนใจในการปฏิบัติสมาธิและการดูแลสุขภาพจิต แนวโน้มการแสวงหาจิตวิญญาณและความหมายในชีวิต การยอมรับและการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความสนใจในปรัชญาตะวันออกและการเรียนรู้วัฒนธรรมเอเชีย และการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลและการสื่อสารออนไลน์ อุปสรรค ดังนี้ คือ การแข่งขันกับศาสนาและกิจกรรมทางจิตวิญญาณอื่นๆ อคติและความเข้าใจผิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ความซับซ้อนของระบบราชการและกฎระเบียบ ความไม่มั่นคงทางการเมืองและการเพิ่มขึ้นของกลุ่มชาตินิยม และภาระภาษีและค่าใช้จ่ายที่สูงในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาประสาน อนุวตโต (2559) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” จากผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพทั่วไปของการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีการแบ่งแยกที่พ้องตามเพศของผู้ใช้ มี ด้านวิทยากร มีความเข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความเป็นผู้นำ ด้านการบริหาร เจ้าสำนักสนใจเห็นความสำคัญของการศึกษาปฏิบัติธรรมและเผยแผ่ธรรมะอย่างแท้จริง มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายที่ชัดเจน และ (2) รูปแบบการแสดงธรรมเทศนา คือ นักเทศน์แบบไม่อ่านหนังสือ แต่ถือหนังสือเทศน์เป็นคัมภีร์ ประคองไว้เพื่อเป็นการแสดงความเคารพรูปแบบการบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม คือ กล่าวธรรมะหรือแสดงธรรมโดยการยืมปาฐกถาธรรม ที่ไม่เน้นรูปแบบพิธีในการแสดงธรรมรูปแบบปฏิบัติและวิธีฝึกปฏิบัติ คือ การจัดรูปแบบการฝึกอบรมเน้นความเป็นธรรมชาติ กลมกลืนกับธรรมชาติ ไม่เน้นสิ่งปลูกสร้างให้แปลกไปจากธรรมชาติ มีการปลูกต้นไม้เสริม ให้มีความสงบร่มรื่น พระครูสุธรรมธวัชชัย ธมมโชโย (มะที) (2566) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย” ผลการศึกษาพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นภารกิจสำคัญที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน เพื่อเป้าหมายเดียวกันคือการหลุดพ้นจากทุกข์ วิธีการเผยแผ่ได้พัฒนาตามยุคสมัยจากมุขปาฐะ การจารึก การพิมพ์ และในยุคเทคโนโลยีปัจจุบันได้ขยายสู่โลกไซเบอร์ผ่านพระไตรปิฎกออนไลน์และเว็บไซต์ต่างๆ จากการศึกษาการเผยแผ่ในประเทศนอร์เวย์ พบปัญหาสองด้าน ได้แก่ ปัจจัยภายนอก คือ ขาดเอกภาพในการเป็นผู้นำ ขาดบุคลากรจิตอาสา นโยบายไม่เหมาะสม และถูกกีดกันจากนักกวดขันนิยม ส่วนปัจจัยภายใน คือ ผู้เผยแผ่ขาดความรู้ความเข้าใจในธรรมะ ขาดเทคนิคการสอนที่ดี และไม่เข้าใจขนบธรรมเนียมท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงควรใช้กลยุทธ์สี่ด้าน คือ พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ จัดสรรงบประมาณสนับสนุนกิจกรรม ปรับปรุงการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับนโยบายและภูมิสังคม และจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยพร้อมพัฒนาฐานข้อมูลที่ถูกต้อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันจึงต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี โดยยึดหลักธรรมคำสอนเป็นแก่นแท้ แต่ใช้วิธีการที่

เหมาะสมกับยุคสมัยเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดในการนำมนุษย์ไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาอัสภรณ์ อคคณฺชโย (สืบเหล่ารบ) (2566) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย วัดพระธรรมกายเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของธรรมทูตไทยในวัดพระธรรมกายเท็กซัส ได้แก่ 1) ขาดบุคลากรในการร่วมกิจกรรม 2) ขาดผู้นำกิจกรรมทางศาสนา 3) การสื่อสารและการจัดทำสื่อยังไม่เพียงพอ 4) ขาดเอกลักษณ์ในการเผยแผ่ และ 5) ขาดงบประมาณสนับสนุนจากรัฐและเอกชน ปัญหาเหล่านี้เกี่ยวข้องกับ การวางแผน การจัดการ และการประสานงาน แนวทางการเผยแผ่ประกอบด้วย 1) การเผยแผ่ผ่านบุคคล ทั้งสงฆ์และฆราวาส 2) ผ่านศาสนสถานหรือสัญลักษณ์เพื่อรักษาความศรัทธา 3) ใช้สื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลาย 4) กระตุ้นความผูกพันและสมานฉันท์ในชุมชน โดยยึดหลัก 3 อุดมการณ์ 4 วิธีการ 6

2. กระบวนการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ กระบวนการงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามวงจร PDCA มีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากการเผยแผ่ที่มีกระบวนการตามหลักของวงจรคุณภาพ ซึ่งมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบตามทฤษฎีของการบริหารจัดการ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิเทศกัลยาณธรรม (ฐิติกร กลยาณธมฺโม) (2564) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดไทยในรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดไทยในรัฐแคลิฟอร์เนียมีจุดแข็ง เช่น พระธรรมทูตมีความรู้ มีบรรยากาศที่สัปปายะ ได้รับการสนับสนุนจากคณะสงฆ์ไทย และชาวพุทธในสหรัฐฯ มีศรัทธา จุดอ่อน ได้แก่ การสื่อสาร ปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมตะวันตก และข้อจำกัดด้านเทคโนโลยี โอกาส ได้แก่ ความนิยมในวิปัสสนากรรมฐาน และเสรีภาพทางศาสนา ส่วนอุปสรรคคือ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม การคมนาคม และข้อจำกัดด้านกฎหมาย กระบวนการเผยแผ่ใช้ PDCA ในการวางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบ และปรับปรุง ร่วมกับพุทธวิธี 4 ส คือ สันตสนา (อธิบายชัดเจน) สมาทปนา (จงใจ) สมุตเตชนา (ปลุกใจ) และสัมปหังสนา (ปลอบชโลม) การพัฒนาการเผยแผ่รวมถึงผู้ส่งสารที่มีความสามารถในการผลิตสื่อธรรมะและใช้งานออนไลน์ สารที่หลากหลาย ช่องทางการสื่อสารที่ครอบคลุม และผู้รับสารได้รับการปรับพื้นฐานและประเมินเพื่อนำธรรมะไปใช้ในชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุริยารเมธี และคณะ (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิดและหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา” ผลการศึกษาพบว่า หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในสหรัฐอเมริกา คือ จะต้องมีการใช้แนวคิด และวิธีการตามหลักพุทธโอวาท แสดงธรรมให้เหมาะสมกับกาลเทศะ และกำหนดเป้าหมายของการเผยแผ่ให้ชัดเจน ซึ่งก็ได้แก่การ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลความสุขแก่บุคคลที่เป็นชาวพุทธและมีใจชาวพุทธที่จะพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ในส่วนของการปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไขก็เป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะบ่งบอกถึงว่าการวางแผนนั้นมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลของการวิจัยก็ได้ระบุแน่ชัดว่า การดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้อย่างเคร่งครัด และการคอยตรวจสอบติดตามแก้ไข นั้นเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาการเผยแผ่ตามกระบวนการ PDCA และสอดคล้องกับงานวิจัยของบัญชายุทธ นาคมุจลินท์ (2566) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "แนวทางการ

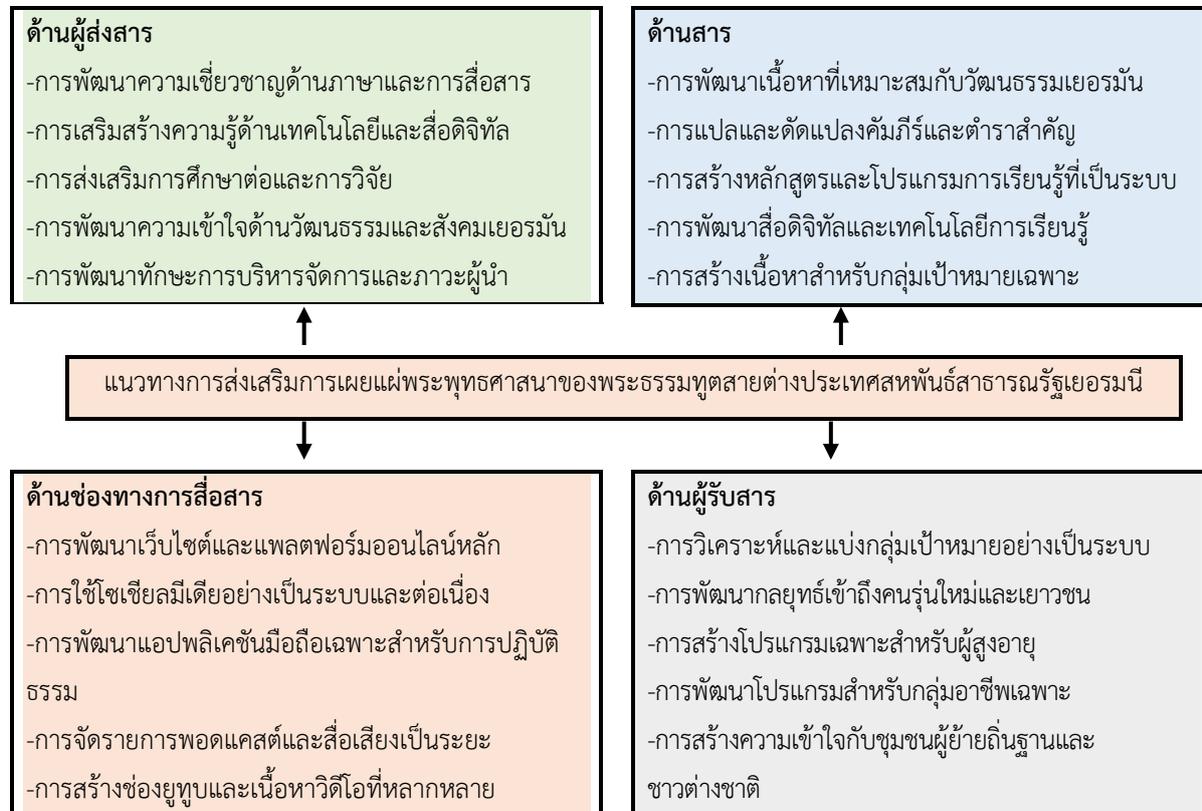
พัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา" ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีและหลักการบริหารทั่วไป เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงาน สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม พระพุทธเจ้าทรงใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร องค์กรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยอาศัยกระบวนการและทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ เป็นปัจจัยในการบริหาร ปัจจุบันมีทฤษฎีการบริหารองค์กรสมัยใหม่เกิดขึ้นมากมายที่สามารถนำมาใช้บริหารองค์กรได้สำเร็จ เช่น ทฤษฎีองค์กร ทฤษฎีการบริหาร ทฤษฎีภาวะผู้นำ และทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ คณะสงฆ์ได้กำหนดโครงสร้าง องค์กรการเผยแผ่ขึ้น โดยให้ฝ่ายบ้านเมืองเข้ามาช่วยเหลืองานกิจการคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมกำหนดระเบียบ ว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2550 ให้มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติและประจำจังหวัด มีกรอบนโยบายภาครัฐสนับสนุน ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานีได้นำแนวคิดและ ทฤษฎีการบริหารองค์กรของพระพุทธเจ้าและทฤษฎีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ ทฤษฎีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นของ Gulick and Urwick หรือ ดร.เอ็ดเวิร์ด เดมมิง ยังมีกฎธรรมชาติของพระพุทธเจ้า 5 ประการที่มีความสัมพันธ์ กับวิทยาการสมัยใหม่ ควรนำมาประกอบการบริหารองค์กร การบริหารไม่มีรูปแบบตายตัว ขึ้นอยู่กับ สถานการณ์ หากมีวิธีคิดและบูรณาการเชิงบริหารจะทำให้การบริหารองค์กรมีประสิทธิภาพเกินคาด

3. แนวทางการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ในประเทศ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประกอบด้วย ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางในการสื่อสาร และผู้รับสาร ผลของการวิจัย แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเยอรมนีต้องอาศัยการบูรณาการอย่างเป็นระบบในสี่ มิติหลัก มิติผู้ส่งสาร เน้นการพัฒนาศักยภาพพระธรรมทูตด้วยการเสริมสร้างความเชี่ยวชาญด้านภาษาและการ สื่อสารข้ามวัฒนธรรม พัฒนาทักษะเทคโนโลยีดิจิทัล ส่งเสริมการศึกษาต่อและการวิจัย เสริมสร้างความเข้าใจ วัฒนธรรมเยอรมัน และพัฒนาทักษะภาวะผู้นำ มิติเนื้อหาสาร มุ่งพัฒนาเนื้อหาที่เหมาะสมกับบริบทวัฒนธรรม เยอรมัน แพลตฟอร์มและตัดแปลงคัมภีร์สำคัญ สร้างหลักสูตรเป็นระบบ พัฒนาสื่อดิจิทัลที่ทันสมัย และสร้างเนื้อหา เฉพาะกลุ่ม มิติช่องทางสื่อสาร เน้นการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ผ่านเว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย แอปพลิเคชัน พอด แคสต์ และยูทูปอย่างเป็นระบบ เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย มิติผู้รับสาร ต้องวิเคราะห์และแบ่ง กลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจน พัฒนากลยุทธ์เฉพาะสำหรับคนรุ่นใหม่ ผู้สูงอายุ กลุ่มอาชีพต่างๆ และชุมชนผู้ย้าย ถิ่นฐาน เพื่อให้การเผยแผ่ธรรมะมีประสิทธิภาพและเข้าถึงทุกกลุ่มในสังคมเยอรมันอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พระครูสุทธิกิจโกศล (สมภพ สุวโจ) (2559) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่ตามหลักการสื่อสาร ผู้ส่งสาร เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง สร้างความ จูงใจให้แก่ผู้รับธรรมะ ปฏิบัติตามได้อย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้เกิดความแก่กล้า มีความยินดีร่าเริง บันเทิงใจ ในธรรมะ ด้วยลีลาการสอนของผู้ส่งสารด้วยภาษาพูด ภาษาเขียนในการสื่อสาร สาร การสื่อสารเป็นศาสตร์ที่ ต้องอาศัยทั้งบุคคล วัสดุเครื่องมือ และเทคนิค ถ่ายทอดสารจากผู้ส่งไปยังผู้รับ เช่น เสียงพูด กิริยาท่าทาง สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น ช่องทางการสื่อสาร คือตัวกลางให้สื่อจากผู้ส่งสารไปถึงผู้รับสาร โดยผ่าน ประสาทสัมผัส ได้แก่ มองเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ได้สัมผัส และได้ลิ้มรส ซึ่งต้องอยู่ต่อหน้ากัน แต่ถ้าอยู่ห่างไกลกัน ก็ต้องใช้สื่อที่สร้างขึ้นเป็นเครื่องช่วยในการติดต่อสื่อสาร โดยช่องทางหมายถึงทางซึ่งทำให้ผู้ส่งสารกับผู้รับสาร ติดต่อกันได้ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ผู้รับสาร อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณการเผยแผ่

ตามหลักการสื่อสารตามความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระศรีรัตนโมลี (สมคิด สุรเตโช/เหลาฉลาด) (2560) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทย ในประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่สุดของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์ คือ ศักยภาพของพระสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่สามารถพูดภาษาอังกฤษหรือภาษาจีนได้ ตลอดถึงภาพลักษณ์มุ่งเน้นด้านวัตถุนิยม มีผลกระทบต่อความศรัทธาของชาวสิงคโปร์ซึ่งแยกเป็น 3 กลุ่ม คือ อนุรักษนิยม ธรรมนิยม และวัตถุนิยม ส่วนประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เหมาะสม คณะสงฆ์และภาครัฐต้องร่วมกำหนดนโยบาย แผนงาน แผนคน และแผนเงิน เพื่อสร้างบุคลากรที่มีศักยภาพด้านการเผยแผ่ทั้งเชิงรับและเชิงรุกเพื่อให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์อันหลากหลายของชาวสิงคโปร์ เช่น ประเพณีนิยม งานสังคมสงเคราะห์ การเรียนการสอน โครงการอบรม และการปฏิสัมพันธ์กับรัฐและศาสนาอื่นและสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาส โรบินสัน (2560) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการสื่อสารพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย” ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการสื่อสารพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย ผ่านทางเฟซบุ๊ก ยูทูบ และเว็บไซต์ เช่น การโพสต์ภาพ หรืออัปโหลดวิดีโอ เป็นการปฏิบัติศาสนกิจทั้งในประเทศไทย และ ต่างประเทศ ได้แก่ การบรรยายธรรม การปาฐกถาธรรม ในด้านการตอบปัญหาเป็นการตอบปัญหาทั้งในรูปแบบของข้อความ และเป็นรูปแบบสื่อมัลติมีเดีย มีความทันสมัยทันสมัยต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน ส่วนเนื้อหาของธรรมะมีการนำเสนอทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาบาลี

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังนี้

จากแผนภาพสรุปองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย แนวทางการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสาร และลงพื้นที่ซึ่งสรุปใจความสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยใช้ทฤษฎีหลักการบริหาร PDCA คือ นการวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไข เข้ามาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อแนวทางการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

2. แนวทางการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ด้านผู้ส่งสาร แนวทางการพัฒนาพระธรรมทูตด้านผู้ส่งสารต้องเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งทักษะพื้นฐานและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การพัฒนาความสามารถด้านภาษาและเทคโนโลยีเป็นรากฐานสำคัญในการสื่อสารยุคดิจิทัล ขณะเดียวกันการส่งเสริมการศึกษาต่อและการวิจัยจะสร้างค่าน่าเชื่อถือในแวดวงวิชาการ การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจด้านวัฒนธรรมเยอรมัน กฎหมาย และจิตวิทยาจะช่วยให้

สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม ทักษะการบริหารจัดการ การสอน และการประชาสัมพันธ์จะขยายผลงานและสร้างผลกระทบในวงกว้าง การพัฒนาให้เป็นครูสมาธิมาตรฐานและการเชื่อมโยงกับประเด็นสังคมร่วมสมัยจะทำให้พระพุทธศาสนามีความทันสมัยและเกี่ยวข้อง การพัฒนาทักษะการวิจัย การทำงานเป็นทีม และการดูแลสุขภาพจิตเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงานอย่างยั่งยืน การสร้างวิสัยทัศน์และแผนระยะยาวจะให้ทิศทางที่ชัดเจนและความต่อเนื่อง แนวทางเหล่านี้ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง พร้อมการประเมินผลและปรับปรุงตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

ด้านสาร แนวทางการพัฒนาด้านสารสำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเยอรมนีต้องเน้นการสร้างเนื้อหาที่หลากหลาย ทันสมัย และตอบสนองความต้องการของผู้รับสารที่แตกต่างกัน การปรับเนื้อหาให้เข้ากับวัฒนธรรมเยอรมันและการแปลคัมภีร์ที่มีคุณภาพเป็นรากฐานสำคัญ ขณะเดียวกันการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นระบบและสื่อดิจิทัลที่ทันสมัยจะช่วยขยายการเข้าถึงและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ การสร้างเนื้อหาเฉพาะสำหรับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ และการเชื่อมโยงกับวิทยาศาสตร์ ประเด็นสังคมร่วมสมัย และการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจะทำให้พระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องและน่าสนใจมากขึ้น การพัฒนาสื่อโต้ตอบ เนื้อหาเปรียบเทียบ และสื่อสำหรับครอบครัวชุมชนจะช่วยสร้างการมีส่วนร่วมและความเข้าใจ การจัดทำเนื้อหาทางวิชาการ ด้านศิลปวัฒนธรรม และสำหรับสื่อมวลชนจะสร้างความน่าเชื่อถือและการยอมรับในวงกว้าง การมีระบบจัดการความรู้ที่ดีและการพัฒนาเนื้อหาแบบปรับแต่งจะเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ แนวทางเหล่านี้ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีการควบคุมคุณภาพ และปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี

ด้านช่องทางการสื่อสาร แนวทางการพัฒนาช่องทางการสื่อสารสำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเยอรมนีต้องครอบคลุมทั้งช่องทางดิจิทัลและแบบดั้งเดิม โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเป็นระบบ การพัฒนาเว็บไซต์ แอปพลิเคชัน และการใช้โซเชียลมีเดียอย่างต่อเนื่องเป็นรากฐานสำคัญ ขณะเดียวกันการสร้างเนื้อหาผ่านพอดแคสต์ ยูทูบ และกิจกรรมออนไลน์จะช่วยขยายการเข้าถึงและสร้างการมีส่วนร่วม การสร้างชุมชนออนไลน์ ระบบอีเมลมาร์เก็ตติ้ง และการเข้าร่วมงานในพื้นที่สาธารณะจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับกลุ่มเป้าหมาย การสร้างเครือข่ายกับสื่อมวลชน สถาบันการศึกษา และองค์กรสุขภาพจะเพิ่มความน่าเชื่อถือและขยายผลงาน การใช้เทคโนโลยีใหม่และระบบการสื่อสารแบบบูรณาการจะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น สิ่งสำคัญคือต้องมีการวัดผลและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้แน่ใจว่าทุกช่องทางทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ด้านผู้รับสาร แนวทางการพัฒนาด้านผู้รับสารสำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเยอรมนีต้องครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายและตอบสนองความต้องการเฉพาะของแต่ละกลุ่ม การวิเคราะห์และแบ่งกลุ่มเป้าหมายอย่างเป็นระบบเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญ ขณะเดียวกันการพัฒนาโปรแกรมเฉพาะสำหรับคนรุ่นใหม่ ผู้สูงอายุ และกลุ่มอาชีพต่างๆ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึง การให้ความสำคัญกับกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ เช่น ผู้มีปัญหาสุขภาพจิต ผู้ย้ายถิ่นฐาน และผู้พิการ แสดงถึงจิตเมตตาและการไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง การสร้างโปรแกรมสำหรับครอบครัว สตรี และผู้เผชิญวิกฤตจะช่วยสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและสนับสนุนซึ่ง

กันและกัน การเชื่อมโยงกับความสนใจพิเศษต่างๆ เช่น ศิลปะ กีฬา และการพัฒนาตนเอง จะทำให้พระพุทธรูปมีความเกี่ยวข้องและน่าสนใจมากขึ้น สิ่งสำคัญคือต้องมีระบบการติดตามและประเมินผลที่ดี เพื่อให้แน่ใจว่าทุกกลุ่มได้รับการตอบสนองที่เหมาะสมและมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง แนวทางเหล่านี้จะช่วยให้การเผยแผ่พระพุทธรูปมีความครอบคลุมและสร้างผลกระทบที่ยั่งยืน

สรุป

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ได้นำทฤษฎี PDCA มาประยุกต์ใช้เป็นกรอบการดำเนินงาน ประกอบด้วย การวางแผนโดยวิเคราะห์สถานการณ์และกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การปฏิบัติตามแผนผ่านการจัดตั้งศูนย์ธรรมและดำเนินกิจกรรม การตรวจสอบด้วยการประเมินผลและติดตามผลกระทบ และการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง แนวทางการพัฒนาครอบคลุมสี่ด้านหลัก ด้านผู้ส่งสารเน้นพัฒนาพระธรรมทูตแบบองค์รวม ทั้งทักษะภาษา เทคโนโลยี ความเข้าใจวัฒนธรรมเยอรมัน และทักษะการบริหารจัดการ ด้านสารมุงสร้างเนื้อหาที่หลากหลาย ปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น พัฒนาหลักสูตรเป็นระบบ และเชื่อมโยงกับวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ด้านช่องทางการสื่อสารครอบคลุมทั้งดิจิทัลและแบบดั้งเดิม โดยใช้เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย พอดแคสต์ และสร้างเครือข่ายกับสถาบันต่างๆ ด้านผู้รับสารเน้นการแบ่งกลุ่มเป้าหมายอย่างเป็นระบบ พัฒนาโปรแกรมเฉพาะสำหรับแต่ละกลุ่ม รวมถึงกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธรูปในบริบทสากลมีประสิทธิภาพและครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยแนวทางการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธรูปของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในเยอรมนี ผู้วิจัยเสนอแนวทางสำหรับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ภาครัฐควรจัดตั้งหลักสูตรฝึกอบรมเฉพาะทางครอบคลุมทักษะภาษาเยอรมัน วัฒนธรรมยุโรป เทคนิคการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในบริบทสังคมตะวันตก การจัดตั้งศูนย์ประสานงานพระธรรมทูตระหว่างประเทศเพื่อสนับสนุนงบประมาณ วัสดุธรรมะ ประสานกับสถานทูตไทย สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัดไทยในยุโรป และพัฒนาระบบสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ นอกจากนี้ควรพัฒนาระบบติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน จัดทำรายงานผลการดำเนินงานเป็นประจำเพื่อปรับปรุงแนวทางการทำงานอย่างต่อเนื่อง ในด้านการปฏิบัติ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรมเข้มข้นด้านภาษาเยอรมันและอังกฤษ พัฒนาทักษะการสื่อสารดิจิทัล การใช้สื่อโซเชียลมีเดีย เรียนรู้วัฒนธรรมเยอรมันเพื่อปรับแนวทางเผยแผ่ธรรมะให้เข้ากับบริบทท้องถิ่น การจัดกิจกรรมเปิดบ้านวัดเป็นประจำ สอนสมาธิและธรรมะภาษาเยอรมัน จัดงานเทศกาลไทยพุทธศาสนา ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยจัดสัมมนาธรรมะ ใช้เว็บไซต์และสื่อออนไลน์เผยแพร่นิทรรศการ สร้างเครือข่ายกับชุมชนพุทธศาสนิกชนต่างชาติ การสร้างระบบจัดการข้อมูลสมาชิก

อย่างเป็นระบบ พัฒนาโครงสร้างบริหารงานที่มีส่วนร่วมจากชุมชน จัดตั้งคณะกรรมการผสมผสานระหว่างชาวไทยและชาวเยอรมัน สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัดในยุโรป แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และจัดหาทุนสนับสนุนจากองค์กรท้องถิ่นและภาครัฐเยอรมัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในประเทศอื่นๆ ในยุโรป เช่น ฝรั่งเศส อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ และสวีเดน เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของบริบทวัฒนธรรม นโยบายการศาสนา และความท้าทายเฉพาะในแต่ละประเทศ รวมถึงการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีระหว่างประเทศ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาเครือข่ายพระธรรมทูตในระดับภูมิภาคยุโรป

2.2 วิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับผลกระทบของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อชุมชนท้องถิ่นในเยอรมนี ศึกษาระดับความเข้าใจ การยอมรับ และการนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของชาวเยอรมันและชาวต่างชาติ วัดผลสำเร็จด้านจิตวิทยา สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงการประเมินความยั่งยืนของกิจกรรมและโครงการต่างๆ ที่ดำเนินการโดยพระธรรมทูต

2.3 ศึกษาและพัฒนาารูปแบบใหม่ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชันสมาธิ การสอนออนไลน์ เสมือนจริง (VR) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) วิเคราะห์ประสิทธิภาพของสื่อดิจิทัลในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายใหม่ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ รวมถึงการศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การบริโภคสื่อต่อกลยุทธ์การเผยแผ่ธรรมะ

บรรณานุกรม

- กัลยาณมิตร. (2567). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. สืบค้น 27 มิถุนายน 2568 จาก <https://tidga.net/index.php/history/dhammaduta-history>
- จุฑามาส โรบิสัน. (2560). แนวทางการสื่อสารพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของพระสงฆ์ในสังคมไทย. ใน รายงานสืบเนื่องการประชุมสัมมนาวิชาการ การนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติเครือข่าย. ครั้งที่ 17. มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ.
- ธรรมยุติ, พระธรรมทูตในต่างประเทศ. (2567).พระธรรมทูตในต่างแดน. สืบค้น 27 มิถุนายน 2568 จาก <https://tidga.net/index.php/history/dhammaduta-history>
- บัญชายุทธ นาคมุจลินท์. (2566). แนวทางการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดทราทีธย์ อาสโภ (อินทรกำเนต). (2566). รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูวิเทศกัลยาณธรรม (ฐิติกร กลยาณธมฺโม). (2564). *การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดไทยในรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสุทธิกิจโกศล (สมภพ สุวโจ). (2559). *รูปแบบการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาประสาน อนุตโต.(2559). *การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุริยา วรเมธี และคณะ. (2551). *ศึกษาแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา*. รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาอัสน์กรณ อคฺคณฺฑชโย (สีบเหล่ารบ). (2566). *แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย วัดพระธรรมกายเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระศรีรัตนโมลี (สมคิด สุรเตโช/เหลาฉลาด). (2560). *รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์*. *วารสารบัณฑิตศึกษา*. 13(2), 97-108.